Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MICHAL BOBEK IŠVADA,
pateikta 2018 m. lapkričio 15 d.[1]

Byla C-590/17

Henri Pouvin
Marie Dijoux
prieš
Electricité de France (EDF)

(*Cour de cassation* (Prancūzija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromose sutartyse – „Pardavėjo ar tiekėjo“ sąvoka – „Vartotojo“ sąvoka – Darbdavio su darbuotoju ir jo sutuoktiniu sudaryta paskolos sutartis jų būstui pirkti“

I. Įžanga

1. H. Pouvin ir M. Dijoux sudarė hipoteka užtikrintą paskolos sutartį su H. Pouvin darbdave *Electricité de France* (EDF). Paskolos sutartyje buvo automatiško sutarties nutraukimo sąlyga: paskolos gavėjui nustojus būti tos bendrovės darbuotoju, paskola turėjo būti nedelsiant grąžinta.

2. H. Pouvin palikus bendrovę, EDF pareiškė ieškinį dėl paskolos grąžinimo. H. Pouvin ir M. Dijoux prieštaravo, kad, remiantis nacionalinėmis nuostatomis, kuriomis perkelta 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais[2], automatiško nutraukimo sąlyga yra neteisėta. Tačiau EDF mano, kad Direktyva 93/13 netaikoma, nes EDF negali būti laikoma „pardavėju ar tiekėju“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą.

3. Kas yra „pardavėjas ar tiekėjas“? Nors Teisingumo Teismas kelis kartus aiškino sąvokas „pardavėjas ar tiekėjas“ ir „vartotojas“, šioje byloje nagrinėjamas kitas, neištirtas šių sąvokų aspektas: ar bendrovė, teikdama savo darbuotojams paskolas (ar šiuo tikslu kitas paslaugas), kurios nėra susijusios su pagrindine jos profesinės kompetencijos sritimi, veikia kaip „pardavėjas ar tiekėjas“ ir ar jos darbuotojus tokiomis aplinkybėmis galima laikyti „vartotojais“.

1 Originalo kalba: anglų.

2 OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288.

II. Teisinis pagrindas

4. Direktyvos 93/13 dešimtoje konstatuojamojoje dalyje nustatyta: „kadangi vartotojo apsauga būtų veiksmingesnė priėmus vienodas teisės normas nesąžiningų sąlygų atžvilgiu; kadangi tos normos turėtų būti taikomos visoms pardavėjų ar tiekėjų su vartotojais sudaromoms sutartims; kadangi todėl, *inter alia*, darbo sutartys [su darbu susijusios sutartys], sutartys, susijusios su teisėmis į paveldėjimą, sutartys, susijusios su teisėmis pagal šeimos teisę ir bendrovių inkorporavimo ar organizavimo sutartys arba ūkinių bendrijų sutartys neturi būti įtrauktos į šią direktyvą“.

5. Direktyvos 93/13 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta: „Šia direktyva siekiama suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus susijusius su nesąžiningomis sąlygomis pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromose sutartyse“.

6. Direktyvos 93/13 2 straipsnyje pateiktos šios sąvokų apibrėžtys:

„<…>

b) „vartotojas“ – bet kuris fizinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba ar profesija;

c) „pardavėjas ar tiekėjas“ – bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva veikia <...> savo verslo, prekybos ar profesijos [tikslais], nesvarbu ar tai būtų viešoji, ar privati nuosavybė.“

7. Pagal direktyvos 3 straipsnio 1 dalį „ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai“.

III. Faktinės aplinkybės, procesas ir prejudiciniai klausimai

8. 1995 m. balandžio mėn. EDF suteikė H. Pouvin ir jo žmonai M. Dijoux (toliau – kasatoriai) paskolą. Tuo metu H. Pouvin buvo bendrovės darbuotojas. 57 625,73 EUR dydžio paskola, skirta finansuoti jų gyvenamojo būsto įsigijimui, turėjo būti grąžinta sumokant 240 mėnesinių įmokų, per du amortizacijos laikotarpius po 10 metų, taikant atitinkamai 4,75 % ir 8,75 % dydžio palūkanų normas. Ji buvo suteikta pagal pagalbos būstui įsigyti priemonę, nacionaliniu lygmeniu reglamentuojamą *loi n° 79-596 du 13 juillet 1979 relative à l'information et à la protection des emprunteurs dans le domaine immobilier* (1979 m. liepos 13 d. Įstatymas Nr. 79-596 dėl paskolų būstų sektoriuje gavėjų informavimo ir apsaugos).

9. Pagal paskolos sutarties 7 straipsnį sutartis automatiškai nutraukiama tą dieną, kai paskolos gavėjas, nepriklausomai nuo priežasties, nustoja būti EDF darbuotojas (automatiško nutraukimo sąlyga). Todėl darbo sutarties nutraukimo atveju paskolintos lėšos turi būti nedelsiant grąžintos, net jei paskolos gavėjas vykdė visus įsipareigojimus.

10. 2002 m. sausio 1 d. H. Pouvin nutraukė darbo santykius su bendrove. Paskui kasatoriai nustojo mokėti paskolos įmokas.

11. 2012 m. balandžio 5 d. EDF pareiškė ieškinį kasatoriams *tribunal de grande instance de Saint-Pierre de la Réunion* (Apygardos teismas, Saint-Pierre, Reunjonas, Prancūzija), reikalaudama sumokėti 50 238,37 EUR sumą, kurią sudaro paskolos likutis, nuo 2002 m. sausio 1 d. skaičiuojamas palūkanas ir 3 517 EUR netesybas.

12. 2013 m. kovo 29 d. sprendime tas teismas konstatavo, kad automatiško nutraukimo sąlyga yra nesąžininga. Jis atmetė EDF prašymą pripažinti, kad sutartis automatiškai pasibaigė. Vis dėlto jis pripažino paskolos sutartį nutraukta, nes kasatoriai nemokėjo įmokų.

13. 2014 m. rugsėjo 12 d. *Cour d'appel de Saint-Denis de la Réunion* (Apeliacinis teismas, Saint-Denis, La Reunjonas, Prancūzija) panaikino 2013 m. kovo 29 d. sprendimą. Tas teismas konstatavo, kad paskolą EDF suteikė tik kaip darbdavys, o ne kaip „pardavėjas ar tiekėjas". Sprendime nurodyta, kad tai, jog EDF egzistuoja personalui teikiamas paskolas administruojantis skyrius, neturi reikšmės. Be to, tas teismas konstatavo, kad automatiško nutraukimo sąlyga nėra nei negaliojanti, nei nesąžininga, nes yra dalis susitarimo, kuriame darbuotojo lengvatos atsveria automatiško nutraukimo sąlygą. Taigi, tas teismas nusprendė, kad sutartis automatiškai pasibaigė 2002 m. sausio 1 d. Jis priteisė iš kasatorių sumokėti EDF 50 238,37 EUR sumą, 6 % dydžio metines palūkanas, skaičiuojamas nuo 2002 m. sausio 1 d., atskaičius anksčiau sumokėtas sumas, taip pat 3 517 EUR dydžio netesybas su nuo tos pačios dienos skaičiuojamomis teisės aktuose numatytomis palūkanomis.

14. Kasatoriai šį sprendimą apskundė *Cour de cassation* (Kasacinis teismas, Prancūzija) – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Manydamas, kad ginčo išsprendimas priklauso nuo Direktyvos 93/13 išaiškinimo, tas teismas sustabdė bylos nagrinėjimą ir pateikė Teisingumo Teismui šiuo klausimus:

„1. Ar [Direktyvos] 93/13 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad bendrovė, kaip antai EDF, suteikdama darbuotojui nekilnojamojo turto paskolą kaip pagalbos gyvenamajam būstui įsigyti priemonę, pagal kurią paramą gali gauti tik bendrovės darbuotojai, veikia kaip pardavėja arba teikėja?

2. Ar [Direktyvos] 93/13 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad bendrovė, kaip antai EDF, suteikdama tokią nekilnojamojo turto paskolą darbuotojo sutuoktiniui, kuris nėra šios bendrovės darbuotojas, tačiau yra solidarus bendraskolis, veikia kaip pardavėja arba teikėja?

3. Ar [Direktyvos] 93/13 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad bendrovės, kaip antai EDF, darbuotojas, kuris su ja sudaro tokią nekilnojamo turto paskolos sutartį, veikia kaip vartotojas?

4. Ar [Direktyvos] 93/13 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad šio darbuotojo sutuoktinis, kuris pasirašo tą pačią paskolos sutartį ne kaip bendrovės darbuotojas, bet kaip solidarus bendraskolis, veikia kaip vartotojas?"

15. Pastabas raštu pateikė kasatoriai, EDF, Graikijos ir Prancūzijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija. Šios suinteresuotosios šalys, išskyrus kasatorius, taip pat išklausytos per 2018 m. rugsėjo 12 d. posėdį.

IV. Vertinimas

16. Savo keturiais klausimais *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas) teiraujasi, ar tada, kai darbdavys, kaip antai EDF, suteikia darbuotojui ir jo sutuoktiniui (kuris nėra darbuotojas) hipoteka užtikrintą paskolą jų būstui, bendrovė gali būti laikoma „pardavėju ar tiekėju", o kasatoriai – „vartotojais", kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b ir c punktus.

17. Atsakydamas į šį klausimą, pirmiausia apskritai išnagrinėsiu „pardavėjo ar tiekėjo" ir „vartotojo" sąvokas, taigi ir [Direktyvos] 93/13 taikymo sritį (A). Tada kartu atsakysiu į 1 ir 2 klausimus: ar galima EDF laikyti „pardavėja ar tiekėja" šios bylos aplinkybėmis (B)? Galiausiai pereisiu prie 3 ir 4 klausimų: ar galima kasatorius laikyti „vartotojais", kaip tai suprantama pagal direktyvą (C)?

A. „Vartotojo“ ir „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvokos

18. Iš pradžių reikėtų pažymėti, kad Direktyvoje 93/13 jos taikymo sritis apibrėžta nepateikiant *sutarčių rūšių* ar *dalykų*, kurie turi būti reguliuojami tokioms sutartims, sąrašo. Šios direktyvos taikymo sritį galima nustatyti iš jos 1 straipsnio 1 dalies: ji taikoma „pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromoms sutartims“. „Pardavėjo ar tiekėjo“ ir „vartotojo“ sąvokos savo ruožtu apibrėžtos 2 straipsnio b ir c punktuose, atsižvelgiant į tai, ar asmuo veikia siekdamas tikslų, susijusių ar nesusijusių su jo verslu, prekyba arba profesija [3]. Taigi, Direktyvoje 93/13 sutartys, kurioms ji taikoma, apibrėžtos atsižvelgiant į *sutarties šalių statusą*.

19. Taip pat svarbu pabrėžti, kad ši byla susijusi su tuo pirmuoju aspektu: prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar nagrinėjamos paskolos sutarties šalis galima atitinkamai laikyti „vartotojais“ ir „pardavėju ar tiekėju“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, todėl direktyva taikytina. Taigi klausimai yra susiję tik su kasatorių ir EDF statuso vertinimu pagal direktyvos 2 straipsnio b ir c punktuose pateiktus apibrėžties kriterijus. Vis dėlto šio teismo nagrinėjama byla nesusijusi su paskolos sutartyje esančios atskiros sąlygos (ne)sąžiningumo vertinimu. Tai vertinimo iš esmės pagal direktyvos 3 straipsnį klausimas.

20. Atsižvelgiant į šį pirminį paaiškinimą, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos galima išskirti kelis šiam vertinimui svarbius aspektus.

21. Pirma, Direktyvos 93/13 taikymo srities vertinimas atsižvelgiant į „vartotojo“ ir „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvokas yra grindžiamas *funkciniu* kriterijumi. Tai reiškia, kad sąvokos „pardavėjas ar tiekėjas“ ir „vartotojas“ turi būti vertinamos remiantis tuo, ar sutartinis santykis atsirado vykdant veiklą, „susijusią“ ar „nesusijusią“ su verslu, prekyba arba profesija [4].

22. Antra, vertinimas turi būti atliekamas *in concreto*, atsižvelgiant į šalių statusą pagal konkrečią sutartį. Tiksliau tariant, „vartotojo“ ir „pardavėjo ar tiekėjo“ statusas nėra nekintamas: tas pats asmuo gali būti kvalifikuojamas kaip vienas, kitas ar nė vienas iš jų, atsižvelgiant į konkrečios sutarties aplinkybes [5]. Kaip jau patvirtino Teisingumo Teismas, tai reiškia, kad ši analizė būtinai turi būti vykdoma kiekvienu konkrečiu atveju [6].

23. Trečia, „vartotojo“ ir „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvokos turi būti vertinamos *objektyviai*. Ar esant konkrečiam sutartiniam santykiui asmuo gali būti laikomas „vartotoju“ ar „pardavėju ar tiekėju“, turi būti nagrinėjama atliekant objektyvų, bendrą minėto funkcinio kriterijaus vertinimą [7]. Kitaip tariant, tai, ar asmuo iš tiesų yra neinformuotas, ar faktiškai turi daugiau žinių, ekonominės galios, yra įgijęs specializaciją arba geriau pasirengęs, neturi daryti įtakos analizei, ar sutarties šalis veikia siekdama tikslų, susijusių ar nesusijusių su jos verslu, prekyba arba profesija, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b ir c punktus [8].

3 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Asbeek Brusse ir de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 30 punktas) ir 2015 m. sausio 15 d. Sprendimas *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 21 punktas).

4 Šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW* (C-147/16, EU:C:2018:320, 55 punktas). Taip pat žr. 2015 m. lapkričio 19 d. Nutartį *Tarcău* (C-74/15, EU:C:2015:772, 27 punktas), 2016 m. rugsėjo 14 d. Nutartį *Dumitraș* (C-534/15, EU:C:2016:700, 32 punktas) ir 2017 m. balandžio 27 d. Nutartį *Bachman* (C-535/16, nepaskelbtas Rink., EU:C:2017:321, 36 punktas).

5 2015 m. rugsėjo 3 d. Sprendimas *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, 20 punktas).

6 Pagal analogiją žr. 2018 m. spalio 4 d. Sprendimą *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 37 punktas). Taip pat žr. 2015 m. rugsėjo 3 d. Sprendimą *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, 22 ir 23 punktus).

7 Dėl „vartotojo“ sąvokos žr. 2015 m. rugsėjo 3 d. Sprendimą *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, 21 punktas). Taip pat žr. 2015 m. lapkričio 19 d. Nutartį *Tarcău* (C-74/15, EU:C:2015:772, 27 punktas), 2016 m. rugsėjo 14 d. Nutartį *Dumitraș* (C-534/15, EU:C:2016:700, 36 punktą) ir 2017 m. balandžio 27 d. Sprendimą *Bachman* (C-535/16, nepaskelbtas Rink., EU:C:2017:321, 36 punktas).

8 Jei taip būtų, tada vartotojų apsaugos teisė galėtų tapti skydu, kuriuo saugotųsi nekompetentingi didelių bendrovių teisės skyriai, taip pat kardu, kuriuo teisinė apsauga būtų atkirsta nuo vartotojų, kurie yra geriau informuoti ir racionalesni už kitus.

24. Turint omenyje šias bendro pobūdžio pastabas, koks tiksliai yra kriterijus? Vykstant procesui Teisingumo Teisme, šalys pateikė pastabų, kurios, mano nuomone, nėra labai svarbios priimant sprendimą dėl jų statuso. Kasatoriai, pavyzdžiui, tvirtino, kad EDF turi *specialų skyrių*. Tai rodytų, kad EDF veikia kaip pardavėja ar teikėja, nes turi specialių žinių ir organizacinę struktūrą. Be to, EDF *nuolat* derasi dėl šios rūšies sutarčių. Graikijos ir Prancūzijos vyriausybės taip pat teigė, kad specializuotos tarnybos EDF struktūroje buvimas rodo, jog kasatorių *padėtis* yra *prastesnė*, kalbant apie informaciją ir derybinę galią. Abi vyriausybės, taip pat Komisija, priminė Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pagal kurią *šalių nelygybės* padariniai tampa sunkesni, jei tokia sutartis susijusi su esminiu vartotojo poreikiu. Šiuo atveju tai yra gyvenamosios vietos įsigijimas (t. y. apsirūpinimas būstu), susijęs su sumomis, kurios sudaro vieną iš didžiausių biudžeto, kuriuo disponuoja vartotojas, dalių, o teisiniu požiūriu sutartis paprastai patenka į sudėtingo nacionalinio reglamentavimo, kurį privatūs asmenys dažnai menkai išmano, sritį [9].

25. Manau, kad gali būti naudinga priminti skirtumą tarp trijų skirtingų dalykų: i) direktyvos taikymo srities atribojimo kriterijų (kokiu statusu šalys sudarė sutartį?); ii) kriterijų, susijusių su sutarties sąlygų sąžiningumo vertinimu iš esmės (ar tam tikra sutarties sąlyga yra nesąžininga?); ir iii) pagrindinių priežasčių, dėl kurių nustatyta direktyvoje numatyta apsauga (kokias problemas reikėjo spręsti?)

26. Pradedant nuo iii punkto, Direktyvoje 93/13 nustatytos apsaugos pagrindinė priežastis suponuoja, kad „pardavėjo ar tiekėjo“ atžvilgiu vartotojas „yra nepalankesnėje padėtyje, nes *laikytinas* mažiau informuotu, ekonomiškai silpnesniu ir teisiškai mažiau patyrusiu nei jo kontrahentas“ [10]. Tai atspindi idėją, kuria pagrįsta visa direktyvos sistema: direktyvoje siekiama nustatyti apsaugos sistemą, pagrįstą prielaida, kad „vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei pardavėjo ar tiekėjo tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl informacijos lygio“ [11]. Apskritai dėl to vartotojas „priverstas sutikti su pardavėjo ar tiekėjo iš anksto parengtomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui“ [12].

27. Šioje byloje pateiktos pastabos, susijusios su šalių nelygybe ir prastesne kasatorių padėtimi dėl informacijos ir derybinės galios, rodo, kad rezultatai, gauti taikant minėtus kriterijus, atitinka apsauginį Direktyvos 93/13 tikslą. Panašiai argumentai dėl specializuoto skyriaus buvimo ir sutarčių sudarymo nuolatinumo patvirtina asmenų, atitinkančių direktyvos 2 straipsnio c punkte nurodytą funkcinį ir objektyvų kriterijų, padėties pranašumą.

28. Vis dėlto ši bendresnė pagrindinė priežastis nėra kriterijus, kuris turėtų būti įvykdytas kiekvienu konkrečiu atveju. Todėl tokie argumentai nėra lemiami *per se*, siekiant įvertinti, ar EDF veikė kaip „pardavėja ar tiekėja“, tai yra siekdama tikslų, susijusių ar nesusijusių su jos verslu, prekyba arba profesija.

29. Iš tiesų Direktyvos 93/13 taikytinumo nustatymas nepriklauso nuo šalių pozicijų palyginimo, atsižvelgiant į turimas žinias, specializaciją ar ekonominę galią. ES teisės aktų leidėjas jau įtraukė šį palyginimą į teisės aktus. Tai jis padarė nustatydamas *bendrą principą*: tie, kurie veikia siekdami tikslų, nesusijusių su savo verslu, prekyba ar profesija, paprastai turi mažiau žinių, visų pirma jų derybinė galia yra mažesnė, kai sutarties sąlygos yra pardavėjo ar tiekėjo parengtos iš anksto, nes jie negali daryti įtakos jų turiniui. Plati abiejų šių sąvokų „pardavėjas ar tiekėjas“ ir „vartotojas“ apibrėžtis, pagrįsta funkciniais ir objektyviais kriterijais, iš tiesų susijusi su šiuo apsauginiu tikslu. Vis dėlto tai nėra sąlyga apibrėžti, kas yra pardavėjas ar tiekėjas ir kas vartotojas.

9 Šie argumentai suformuluoti remiantis 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimu *Asbeek Brusse ir de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 32 punktas).

10 2018 m. spalio 4 d. Sprendimas *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 34 punktas). Išskirta mano.

11 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Asbeek Brusse ir de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 31 punktas).

12 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Asbeek Brusse ir de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 31 punktas).

30. Pereinu prie argumentų, susijusių su ii punktu: ar yra didelis neatitikimas tarp šalių teisių ir pareigų pagal sutartį vartotojo nenaudai, taip pat, ar yra kuri nors iš Direktyvos 93/13 priede išvardytų sąlygų, – tai klausimai, susiję su sutarties sąžiningumo vertinimu iš esmės. Jie (bent jau) tiesiogiai nesusiję su sutartį sudarančių šalių statusu.

31. Taigi, vienintelis sprendimo, ar tai vartojimo sutartis (pirma nurodytas i punktas), priėmimo kriterijus paprasčiausiai yra dvi kumuliacinės sąlygos [13]. Jos yra: a) ar yra sutartis; ir b) ar ją sudarė viena šalis, siekdama tikslų, *nesusijusių* su savo verslu, prekyba arba profesija (vartotojas), ir kita šalis, kuri veikia *siekdama tikslų, susijusių su* prekyba, verslu arba profesija (pardavėjas ar tiekėjas).

32. Vertinant, ar asmuo veikia siekdamas tikslų, susijusių ar nesusijusių su jo verslu, prekyba arba profesija, reikia patikrinti visus svarbius faktus ir aplinkybes [14]. Būtent šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas Sprendime *Kamenova* neseniai išvardijo kelis orientacinius kriterijus, kurie gali būti reikšmingi atskiriant, ar prekes internetu parduodantis fizinis asmuo gali būti laikomas „pardavėju ar tiekėju“ pagal Direktyvą 2005/29/EB ir Direktyvą 2011/83/ES [15]. Teisingumo Teismas išvardijo devynis požymius. Tokius veiksnius, kaip organizuotumą, pelno siekį, kompetenciją ar veiklos nuolatinumą (kurie nėra išimtiniai ar baigtiniai) galima priskirti prie orientacinių kriterijų, pagal kuriuos nustatoma, ar galima asmenį laikyti „prekiautoju“ [ar „prekybininku“] – sąvoka, kuri tose direktyvose apibrėžta panašiai, kaip „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvoka Direktyvoje 93/13 [16].

33. Galbūt reikėtų pabrėžti, kaip Teisingumo Teismas padarė prieš tą sąrašą einančiame punkte, kad šie elementai gali būti naudingi vertinant fizinio asmens, veikiančio (vis dar palyginti naujame) internetinių prekyviečių pasaulyje, „pardavėjo ar tiekėjo“ statusą. Vis dėlto šio sąrašo nereikėtų suprasti kaip tam tikro kontrolinio sąrašo, kurį reikia tikrinti.

34. Ši byla yra vis dėlto šiek tiek kitokia, nes susijusi su *juridiniu* asmeniu, kuris, kaip paaiškinsiu šios išvados B skirsnyje, iš tiesų veikia siekdamas tikslų, susijusių su verslu. Esant tokiai situacijai minėti elementai gali turėti patvirtinamąją vertę, bet tikrai nėra lemiami. Kompetencijos, specializacijos ar organizuotumo nebuvimas nebūtinai reiškia, kad nėra „pardavėjo ar tiekėjo“ statuso [17]. Tas pats pasakytina apie sutartį apibūdinančios veiklos pasikartojimą ar nuolatinumą. Be to, tai, kiek gauta pelno (jeigu jo iš viso gauta) pagal sutartį, taip pat gali turėti nedaug reikšmės; egzistuoja sandorių, kuriais, viena vertus, gali nebūti siekiama nedelsiant gauti pelno, tačiau, kita vertus, tai nereiškia, kad jais nesiekiama verslo tikslo per ilgesnį laikotarpį.

35. Dabar pereinu prie šių argumentų nagrinėjimo konkrečiame šios bylos kontekste.

13 Dėl atskirų sutarties sąlygų (vertinimo) galima teigti, kad „Direktyva 93/13 taikoma, kaip matyti iš jos 1 straipsnio 1 dalies ir 3 straipsnio 1 dalies, „pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromų sutarčių“ sąlygoms, dėl kurių „nebuvo atskirai derėtasi“ (kaip Teisingumo Teismas nurodė, pavyzdžiui, 2015 m. sausio 15 d. Sprendime *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 19 punktas) arba 2018 m. gegužės 17 d. Sprendime *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW* (C-147/16, EU:C:2018:320, 45 punktas)). Vis dėlto, ar sąlyga, kad dėl sutarties sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, yra trečioji *visos* direktyvos ir visų jos nuostatų taikymo sąlyga, ar tai labiau yra *speciali* taikymo ir vertinimo (iš esmės) sąlyga pagal jos 3 straipsnį, taip pat gali būti ginčijamasi.

14 Pagal analogiją žr. 2018 m. spalio 4 d. Sprendimą *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 37 punktas).

15 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 („Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva“) (OL L 149, 2005, p. 22) 2 straipsnio b punktas; 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011, p. 64) 2 straipsnio 2 punktas.

16 Žr. 2018 m. spalio 4 d. Sprendimą *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:808, 38 ir 39 punktai). Taip pat žr. generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Kamenova* (C-105/17, EU:C:2018:378, 50–52 punktus).

17 Žr. šios išvados 23 punktą ir 8 išnašą.

B. Ar EDF yra „pardavėja ar tiekėja“

36. Visos pastabas pateikusios šalys, išskyrus EDF, sutaria, kad nagrinėjamos sutarties tikslais EDF veikė kaip „pardavėja ar tiekėja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13.

37. EDF teigia, kad neturi „pardavėjo ar tiekėjo“ statuso, kiek tai susiję su nagrinėjama paskolos sutartimi. Ji nesudarė tos konkrečios sutarties kaip profesionalė. Paskolų teikimas nepatenka į jos profesinės kompetencijos sritį. EDF nėra bankas. Ji tik teikia paskolas savo darbuotojų naudai pagal savo socialinę politiką.

38. Šis argumentas sudarytas iš trijų elementų: (1) paskolos sutartis nepatenka į EDF profesinės kompetencijos sritį; (2) sutartis susijusi su darbo sutartimi; ir (3) sutartis yra EDF bendrovės socialinės politikos darbuotojų atžvilgiu dalis. Šioje dalyje paeiliui aptarsiu šiuos tris elementus.

1. „Pardavėjo ar tiekėjo“ profesinės kompetencijos sritis

39. EDF nuomone, asmuo gali būti laikomas „pardavėju ar tiekėju“ tik konkrečioje veiklos srityje, kuri atitinka jo profesinės kompetencijos sritį. EDF verslas yra energijos gamyba ir tiekimas. Todėl negalima jos laikyti profesionale kredito paslaugų srityje. Panašiai EDF teigė, kad tai, jog bendrovė turi valgyklą savo darbuotojams, nereiškia, kad ji yra „pardavėja ar tiekėja“ restoranų sektoriuje.

40. Toks požiūris į sąvokos „pardavėjas ar tiekėjas“ aiškinimą atrodo gana ribotas. Tai iš tiesų reikštų esamos Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punkto formuluotės „veikia savo verslo, prekybos ar profesijos *tikslais*“ pakeitimą panašiai taip – „veikia neperžengdamas savo profesinės kompetencijos ribų“. Nerandu tokio aiškinimo pagrindimo nei direktyvos tekste, nei atsižvelgdamas į jos kontekstą ar tikslą, taip pat esamoje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

41. Galbūt pradedant nuo tos jurisprudencijos galima priminti, kad Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog pagalbinės paslaugos ar šalia atliekama ar pagrindinę veiklą palengvinanti veikla taip pat gali patekti į veiksmų, atliekamų verslo, prekybos ar profesijos tikslais, sąvoką. Sprendime *Karel de Grote* patvirtinta, kad papildoma arba pagalbinė veikla, susijusi su pagrindine veikla, taip pat gali būti vertinama kaip priskiriama prie „verslo, prekybos ar profesijos“ sąvokos, apibūdinančios „pardavėjo ar tiekėjo“ statusą. Tame sprendime Teisingumo Teismas konstatavo, kad švietimo įstaiga veikia kaip „pardavėja ar tiekėja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, kai teikia kredito paslaugas studentams, net jei tos paslaugos akivaizdžiai nėra jos pagrindinė (švietimo) veikla [18].

42. Taigi, panašiai, kaip šioje byloje, nors švietimo įstaiga nebuvo bankas ar finansų įstaiga, su mokėjimo būdais susijusi jos veikla buvo pagrindas taikyti direktyvos apsaugą. Vis dėlto galima teigti, kad Sprendime *Karel de Grote* nagrinėtais mokėjimo būdais buvo leista naudotis tiesiogiai finansuojant pagrindinę švietimo įstaigos veiklą (lėšos buvo skirtos studijų kelionei finansuoti). Taigi, galima suformuluoti artumo argumentą: nors byloje *Karel de Grote* švietimo įstaiga iš tiesų skolino pinigus studentei, kad ši galėtų tiesiogiai sumokėti juos tai pačiai įstaigai, šiuo atveju EDF faktiškai netiesiogiai „nefinansuoja savo pačios“ pagrindinės veiklos. Ji tik skolina pinigus, kad darbuotojas (ir jo sutuoktinis) galėtų įsigyti gyvenamąjį būstą iš trečiosios šalies.

43. Vis dėlto nemanau, kad šis argumentas padarytų tokią hipoteka užtikrintą paskolą „pernelyg papildoma“ ar „pernelyg tolima“, kad ji nepatektų į šios direktyvos taikymo sritį. Palyginti su bylos *Karel de Grote* aplinkybėmis, kredito sutartis šioje byloje vis tiek yra pagalbinė pagrindinės EDF verslo veiklos atžvilgiu, tačiau kitaip. Kaip patvirtino EDF, aptariama paskolos sutartis neginčytinai sudaro jos, kaip darbdavės, socialinės politikos dalį. Vis dėlto, kad ir kokia kilni ir girtina tokia politika, be

18 2018 m. gegužės 17 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW* (C-147/16, EU:C:2018:320, 57 ir 58 punktai).

abejonės, yra, tikriausiai taip pat galima tvirtai teigti, kad bet kuriai racionaliai veikiančiai įmonei tokios politikos įvedimas nėra vien labdaros dalykas. Ja, kartu su kitomis galimomis darbuotojų privilegijomis, siekiama pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotą ir įgudusią darbo jėgą. Būtent šia prasme tokios paskolų sutartys yra pagalbinės ir padeda sėkmingai užsiimti verslu.

44. Be to, neatsižvelgiant į šiuos argumentus, kurie jau išdėstyti jurisprudencijoje, galima pridurti, kad Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punktas rodo, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvoką apibrėžė plačiai [19].

45. Be to, pačioje toje nuostatoje „pardavėjas ar tiekėjas“ apibrėžtas kaip „*bet kuris* fizinis ar juridinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia savo verslo, prekybos ar profesijos [su savo prekyba, verslu ar profesija susijusiais] tikslais, nesvarbu ar tai būtų viešoji, ar privati nuosavybė“ [20]. Aiškinant visiškai pažodžiui, sunku teigti, kad pagal šią konkrečią sutartį EDF neveikė tikslais, *susijusiais* su savo prekyba, verslu ar profesija, kaip tai suprantama pagal pacituotą nuostatą. Versijose kitomis kalbomis vartojami terminai (kartais vartojama „pagal“, o ne „susiję su“) yra vienodai platūs [21]. Be to, tas tekstas nerodo, kad „prekybos, verslo ar profesijos“ sąvokos apima tik tą veiklą, kuri vykdoma srityje, kur asmuo ar subjektas turi konkrečią profesinę kompetenciją.

46. Antra, plati sąvokos „pardavėjas ar tiekėjas“ apibrėžtis 2 straipsnio c punkto tekste pateikta neatsitiktinai [22]. ES teisės aktų leidėjo sąmoningai siekta plati apibrėžtis siejama su bendra Direktyvos 93/13 sistema, kuria siekiama apsaugoti vartotojus kaip silpnesnes šalis. Reikalaujant, kad tam tikra sutartis patektų į „profesinės kompetencijos sritį“, 2 straipsnio c punktas būtų papildytas nerašytu reikalavimu ir būtų apribota direktyvos apsaugos sritis.

47. Trečia, net jei toks reikalavimas (kad sutartis turi priklausyti ekonominio subjekto profesinės kompetencijos sričiai, kad jį būtų galima laikyti „pardavėju ar tiekėju“) būtų įrašytas į direktyvos 2 straipsnio c punkto formuluotę, teismo *quid non* rezultato nuspėjamumas vartotojui būtų gana abejotinas.

48. Viena vertus, (gana intuityvus) požiūris, kurio, atrodo, laikosi EDF, reikštų, kad „profesinė kompetencija“ yra siejama su profesionalo vykdomos veiklos esmine ar įprasta sritimi. Vis dėlto toks požiūris padarytų direktyvos taikymo sritį priklausomą nuo vienos iš sutarties šalių deklaruojamo (ar tik suvokiamo) bendrovės ar profesinio tikslo. Tai galiausiai sukeltų pavojų, kad direktyvos apsauga taptų priklausoma nuo to, ką pardavėjai ar tiekėjai sakosi darantys, o ne tai, ką jie iš tiesų daro [23].

19 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW* (C-147/16, EU:C:2018:320, 48 punktas).

20 Išskirta mano.

21 Prancūzų kalba – „dans le cadre de son activité professionnelle“; vokiečių – „im Rahmen ihrer gewerblichen oder beruflichen Tätigkeit“; italų – „nel quadro della sua attività professionale“; portugalų – „no âmbito da sua actividade profissional“; ispanų – „dentro del marco de su actividad profesional’; nyderlandų – „in het kader van zijn <…> beroepsactiviteit“; čekų – „jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností“.

22 Šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW* (C-147/16, EU:C:2018:320, 48–50 punktai).

23 Galima pridurti, kad juridinių asmenų, vykdančių veiklą, kuri nepriklauso įprastai jų veiklos sričiai, problema vartotojų teisėje nėra nauja. Iš tiesų kai kurios valstybės narės nustatė aukštesnį apsaugos standartą, vartotojo sąvoką išplėsdamos taip, kad ji apimtų juridinius asmenis, veikiančius jiems neįprastoje veiklos srityje (žr. Ebers, M., „The notion of “consumer”“, Schulte-Nölke H., Twigg-Flesner C., Ebers (Eds. M.) *EC Consumer Law Compendium: The Consumer Acquis and its transposition in the Member States*, Sellier European Law Publishers, 2008, p. 454–464). Direktyvoje 93/13 „vartotojo“ sąvoka apima tik fizinius asmenis (2001 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Cape ir Idealservice MN RE* (C-541/99 ir C-542/99, EU:C:2001:625, 17 punktas). Tačiau valstybės narės gali nustatyti aukštesnius apsaugos standartus ir išplėsti apsaugą taip, kad ji apimtų sritis, kurioms direktyva netaikoma, kaip antai profesionalų apsaugą (pagal analogiją žr. 1991 m. kovo 14 d. Sprendimą *Di Pinto* (C-361/89, EU:C:1991:118, 21–23 punktai). Tačiau tai, kad minimalus suderinimas pagal direktyvos 8 straipsnį galėtų sudaryti sąlygas platesnei vartotojų apibrėžčiai valstybėse narėse, negalėtų reikšti sąvokos „pardavėjas ar tiekėjas“ susiaurinimo. Tai prieštarautų direktyvos tikslui, nes prilygtų joje nustatytų minimalių apsaugos standartų mažinimui.

49. Kita vertus, objektyvesnis požiūris į profesinės kompetencijos srities apibrėžimą, grindžiamas, pavyzdžiui, įregistruota bendrovės verslo veikla, taip pat nedera su Direktyvos 93/13 tikslais. Jei direktyvos taikymo sritis būtų susieta su verslo veiklos leidimo ar registracijos apimtimi pagal nacionalinę teisę, vartotojai iš tiesų būtų įpareigoti kiekvieną kartą, kai nori įsigyti prekę, patikrinti, ar kita šalis faktiškai pasirašo sutartį, patenkančią į jos veiklos sritį pagal nacionalinę teisę [24]. Tai reikštų skirtingą požiūrį, atsižvelgiant į tai, ar profesija reguliuojama, ar ne. Tai galėtų lemti gana skirtingus rezultatus įvairiose valstybėse narėse, nes atrodo, kad yra gana nemažai skirtumų, susijusių su nacionaliniu lygmeniu nustatyta pareiga aiškiai nurodyti (ir kaip tiksliai), kokia būtent yra įregistruotos bendrovės veikla. Be to, ir galbūt svarbiausia, nesuprantu, kodėl tai, kad ekonominės veiklos vykdytojas (teisėtai ar ne) sudarė sutartis, kurios nepatenka į jo įregistruotos veiklos sritį, turėtų neleisti vartotojams pasinaudoti apsauga pagal direktyvą tomis ypatingomis aplinkybėmis.

50. Apibendrindamas darau išvadą: tai, kad sutartis buvo sudaryta srityje, kuri nepatenka į juridinio asmens profesinės kompetencijos sritį, neturėtų panaikinti jo, kaip „pardavėjo ar tiekėjo“, statuso, jeigu sudarydamas tokią sutartį asmuo veikė siekdamas tikslų, *susijusių su* prekyba, verslu ar profesija.

51. Nedvejodamas pripažįstu, kad juridiniams asmenims toks požiūris iš tiesų yra platus, ypač jeigu apimami dalykai, kurie yra pagalbiniai ar papildomi, parengiamieji pagrindinės veiklos atžvilgiu ar ją pagerinantys. Vis dėlto nelaikau tokio rezultato problemišku iš esmės dėl dviejų priežasčių. Pirma, praktiniu požiūriu, remiantis apsaugos pagal Direktyvą 93/13 sistema ir tikslu, juridinis asmuo, visų pirma bendrovė, tiesiog skiriasi nuo fizinio asmens. Didžioji dalis juridinio asmens vykdomos veiklos vienaip ar kitaip yra susijusi su jo verslu. Antra, galima dar kartą priminti, kad ši byla yra tik dėl abiejų vartojimo sutarties šalių statuso, taigi ir direktyvos taikytinumo. Vis dėlto, net ir patenkanti į tos direktyvos taikymo sritį, atskira sąlyga ar sutartis, be abejo, gali, įvertinus ją iš esmės, būti laikoma sąžininga.

2. Su darbu susijusios sutartys

52. Nevertinant to, kad paskolų teikimas nėra EDF pagrindinė veikla arba kad tai yra veikla, nepriklausanti jos profesinės kompetencijos sričiai, išlieka aplinkybė, kad paskolos sutartis buvo sudaryta su EDF *darbuotoju*. Ar fizinis arba juridinis asmuo vis dėlto gali būti laikomas „pardavėju ar tiekėju“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, jeigu jis teikia paslaugas ar prekes savo darbuotojams?

53. Būtent atsižvilgdami į tai posėdžio dalyviai diskutavo dėl direktyvos 10 konstatuojamosios dalies [25]. Joje pirmiausia nurodyta, kad teisės normos nesąžiningų sąlygų srityje, priimtos siekiant veiksmingesnės vartotojų apsaugos, „turėtų būti taikomos *visoms* pardavėjų ar tiekėjų su vartotojais sudaromoms sutartims“ [26]. Toliau joje nurodyta, kad „todėl, *inter alia*, darbo sutartys [su darbu susijusios sutartys] <…> neturi būti įtrauktos į šią direktyvą“. Taigi, iš šios konstatuojamosios dalies susidaro įspūdis, kad yra (su dalyku susijusi) direktyvos taikymo srities išimtis [27].

54. Vis dėlto nemanau, kad taip yra.

24 Panašiai, kaip jau nurodžiau savo išvadoje byloje *Nemec* (C-256/15, EU:C:2016:619, 90 punktas).

25 Visas tekstas pateiktas šios išvados 4 punkte.

26 Išskirta mano.

27 Tai galėjo paskatinti Teisingumo Teismą 10 konstatuojamojoje dalyje nurodytus pavyzdžius laikyti „išimtimis“ 2016 m. rugsėjo 14 d. Nutartyje *Dumitraș* (C-534/15, EU:C:2016:700, 27 punktas): „Taigi, nepažeidžiant Direktyvos 93/13 dešimtoje konstatuojamojoje dalyje išvardytų išimčių, sutarties dalykas neturi reikšmės nustatant šios direktyvos taikymo sritį“. Tačiau ta byla nebuvo susijusi nė su vieno iš 10 konstatuojamojoje dalyje pateiktų pavyzdžių aiškinimu.

55. Pirma, iš principo Europos Sąjungos teisės akto konstatuojamoji dalis neturi privalomos teisinės galios. Todėl joje negali būti nustatyta esamų (galiojančių ir privalomų) nagrinėjamo akto nuostatų išimtis [28]. 10 konstatuojamoji dalis, kaip ir bet kuri kita konstatuojamoji dalis, gali padėti išaiškinti „atitinkamą“ galiojančią direktyvos nuostatą, tačiau negali būti naudojama nustatant direktyvos taikymo srities išimtį ar apribojimą.

56. Antra, dėl tikrosios šios konstatuojamosios dalies prasmės sutinku su Komisija: 10 konstatuojamosios dalies tikslas nėra pašalinti iš Direktyvos 93/13 taikymo srities sutartis, kurioms kitu atveju direktyva būtų taikoma. Joje nenumatytas direktyvos taikymo srities išimčių sąrašas pagal „dalyką“. Joje tik paaiškinta, kokios rūšies sutartys jau nepatenka į vartotojų santykių sritį, nes jų šalys neveikia kaip „vartotojai“ arba „pardavėjai ar tiekėjai“, kaip tai suprantama pagal direktyvą. Todėl 10 konstatuojamojoje dalyje iš tiesų pateikiami teisinių sandorių rūšių, kurių neapima direktyvos 1 straipsnio 1 dalis, siejama su 2 straipsnio b ir c punktais [29], iliustratyvūs pavyzdžiai.

57. Taip yra ir darbo sutarčių atveju, kai asmuo, darbuotojas, teikia savo paslaugas vadovaujamas kito, darbdavio, tam tikrą laikotarpį ir už atlyginimą. Tokia darbo sutartis (ar net kelios darbo sutartys) nustato ir pakeičia teises ir pareigas, susijusias su tokiu samdytojo ir samdinio santykiu.

58. Visos šalys, kurios šioje byloje pateikė pastabas, sutaria, kad šioje byloje nagrinėjama paskolos sutartis nėra tokia darbo sutartis [30]. Paskolos sutartyje nereguliuojamas darbo santykis ir ji nesusijusi su darbo sąlygomis. Ji taip pat nėra viena iš aplinkybių, kurios įprastai susijusios ar būtinai turi būti susijusios su darbo santykiais.

59. Pripažindama, kad nagrinėjama sutartis nėra darbo sutartis, EDF vis dėlto tvirtino, kad Direktyva 93/13 šiuo atveju neturėtų būti taikoma, nes nagrinėjama paskolos sutartis yra sutartis, sudaryta ją *siejant su* darbo sutartimi, numatant darbuotojams lengvatines sąlygas.

60. Mano nuomone, tai, kad sudaryti nagrinėjamą paskolos sutartį gali tik darbuotojai, nepaneigia, jog sudarydama tą sutartį EDF veikė kaip „pardavėja ar teikėja“, kaip tai suprantama pagal direktyvą. Vis dėlto lemiamas kriterijus yra tai, kokiu statusu kiekviena šalis sudarė sutartį, o ne priežastis arba motyvas tai daryti. Taip pat dėl to, kad tam tikros rūšies vartojimo sutartys yra skirtos tik tam tikroms vartotojų grupėms, jie nepraranda vartotojų statuso.

61. Pritarimas EDF išdėstytam argumentui reikštų, kad bet kokia sutartis, sudaryta darbdavio ir darbuotojo, kurioje numatyta privilegija, nepatektų į Direktyvos 93/13 taikymo sritį. Ar tuomet direktyva nebūtų taikoma automobilių gamyklos darbuotojui, perkančiam transporto priemonę iš savo darbdavio, vien dėl to, kad šis darbuotojas gauna nuolaidą nuo pirkimo kainos, kaip visi kiti tos gamyklos darbuotojai? Net EDF per posėdį pripažino, kad taip negali būti. Skirtumas nuo šios bylos, EDF nuomone, būtų tas, kad tame pavyzdyje sutartis sudaroma automobilių gamintojo „profesinės kompetencijos“ srityje. Vis dėlto, jei sąvokos „pardavėjas ar tiekėjas“ reikšmė nepriklauso nuo to, ar konkreti sutartis nepatenka į asmens profesinės kompetencijos sritį, kaip siūlyta pirmesniame šios išvados skirsnyje, nematau priežasčių, kodėl tai turėtų būti svarbu, kai sutarties šalys yra darbuotojas ir darbdavys.

28 Šiuo klausimu žr. 1998 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *Nilsson ir kt.* (C-162/97, EU:C:1998:554, 54 punktas).

29 Tai irgi logiškai paaiškina prieš sąrašą pateiktus įžanginius žodžius: „kadangi todėl, *inter alia*“. Priešingu atveju atviras (dalykų) išimčių sąrašas, kuris būtų tik iliustracinio pobūdžio ir panorėjus galėtų būti išplėstas (nors nenumatyta kitų išimčių nustatymo kriterijų), būtų gana stebinanti teisėkūros praktika.

30 Ar, kaip yra tekste anglų kalba, „contract relating to employment“. Tačiau dėl šiame išvados skirsnyje išdėstytų priežasčių negalima pritarti lingvistiniam argumentui, kad „su darbu susijusi sutartis“ turi reikšti bet kurią sutartį, sudarytą *dėl* darbo santykio. Taip pat galima pridurti, kad versijose kitomis kalbomis (ne anglų kalba) pateikta daug siauresnė sąvoka nei „su darbu susijusi sutartis“: *Arbeitsverträge*, *contrats de travail*, *contratti di lavoro*, *contratos de trabajo*, *arbeidsovereenkomsten*, *contratos de trabalho*, *pracovní smlouvy*, *umów o pracę* ir kt.

62. Pridurčiau, kad (galimai skirtingas) darbuotojo gaunamos „lengvatos“ mokestinis vertinimas neturi įtakos sutartinio santykio pobūdžiui direktyvos tikslais. Tai, kad pagal kai kurias nacionalines sistemas „piniginė lengvata“, susidaranti dėl palankesnių sąlygų, siūlomų pagal kai kurias darbuotojams skirtas priemones, gali būti laikoma pajamomis apmokestinimo tikslais (sudaryti darbuotojo paketo apmokestinimo tikslais dalį), nepaverčia hipoteka užtikrintos paskolos sutarties į su darbu susijusią sutartį, kuri turėtų būti laikoma nepatenkančia į direktyvos taikymo sritį.

63. Galiausiai, jeigu vien dėl to, kad paslaugų teikėjas yra vartotojo darbdavys, konkreti sutartis nepatektų į direktyvos taikymo sritį, vartotojai-darbuotojai atsidurtų gana nesaugioje padėtyje. Jie būtų lengvatinėmis sąlygomis pritraukti pirkti paslaugas ar prekes iš savo darbdavių tose srityse, kuriose paprastai kreiptųsi į kitus rinkoje veikiančius paslaugų teikėjus. Vis dėlto „paslėpta kaina“ iš tiesų būtų vartotojo apsaugos atsisakymas. Vartotojų apsaugos apimtis tuomet priklausytų nuo to, ar darbdavys siūlo šias paslaugas bendrovės viduje, ar per kitus paslaugų teikėjus.

64. Taigi tai, kad sutartis, kuri *nėra darbo sutartis*, yra sudaryta darbdavio ir darbuotojo, neturi jokios įtakos sutarties šalių priskyrimui prie „vartotojų“ ar „pardavėjų ar tiekėjų“ kategorijų.

3. Sutartys, sudarytos pagal darbdavio socialinę politiką

65. Galiausiai EDF taip pat tvirtina, kad nagrinėjama paskolos sutartis yra bendrovės socialinės politikos dalis. Teikdama tokias paskolas EDF nesiekia pelno sau, o tik suteikia savo darbuotojams palankias sąlygas, kurios sudaro sąlygas tapti būsto savininku.

66. Taip pat manau, kad ši aplinkybė nereikšminga sutarties šalies klasifikavimui kaip „pardavėjos ar tiekėjos“, kaip tai suprantama pagal direktyvą.

67. Kaip teisingai nurodė kasatoriai, viešas ar privatus veiklos pobūdis, tai, kad ja siekiama viešojo intereso tikslo, arba kad ji yra pelninga ar nuostolinga, nėra lemiami veiksniai.

68. Pirma ir svarbiausia, kad Teisingumo Teismas jau konstatavo, jog Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punktas apima nesiekiant pelno atliekamas užduotis: Sprendime *Karel de Grote* mokėjimo planą neskaičiuojant palūkanų Teisingumo Teismas laikė patenkančiu į direktyvos taikymo sritį [31].

69. Antra, kalbant apskritai, direktyvoje nurodyta, jog „aplinkybė, kad pardavėjo ar tiekėjo veikla arba specifinė jam pavesta užduotis yra viešo ar privataus pobūdžio“, negali būti lemiama sprendžiant klausimą dėl minėtos direktyvos taikytinumo [32]. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2005/29 sąvoka „prekybininkas“, apibrėžta panašiai, kaip ir Direktyvos 93/13 sąvoka „pardavėjas ar tiekėjas“, apima viešosios teisės įstaigą, kuriai pavesta vykdyti bendrojo intereso užduotį, kaip antai administruoti valstybinę sveikatos draudimo sistemą [33], kuri taip pat, tikėtina, administruojama nesiekiant pelno.

70. Trečia ir bet kuriuo atveju, primintina, kad nagrinėjamoje paskolos sutartyje buvo numatytos palūkanos. Akivaizdu, kad palūkanos pagal sutartį EDF turėjo būti mokamos, net jei palūkanų norma darbuotojams galėjo būti palankesnė, nei tuo metu prieinama rinkoje.

71. Darytina išvada, kad šiuo atveju neturi reikšmės tai, jog nagrinėjama paskolos sutartis yra bendrovės socialinės politikos darbuotojų atžvilgiu dalis, pagal kurią numatyta pagalbos būstui įsigyti teikimo priemonė.

31 Šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW* (C-147/16, EU:C:2018:320, 51 punktas).

32 2015 m. sausio 15 d. Sprendimas *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 28 punktas).

33 2013 m. spalio 3 d. Sprendimas *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs* (C-59/12, EU:C:2013:634, 41 punktas).

72. Vis dėlto galima tik pabrėžti, kad, kaip jau minėta šios išvados 19 punkte, šio teismo nagrinėjama byla nesusijusi su nagrinėjamos paskolos sutarties sąlygos (ne)sąžiningumo vertinimu. Tai turi įvertinti nacionalinis teismas. Jis turėtų atsižvelgti į paslaugų, dėl kurių sudaroma sutartis, pobūdį, ir visas sudarant sutartį buvusias jos sudarymo aplinkybes[34]. Taigi, nors socialiniai aspektai ir (arba) pelnas, kuris (galėjo nebūti) gautas, yra nelabai svarbūs vertinant sutarties šalių statusą, galima įsivaizduoti, kad jie gali būti svarbūs vertinant bendrą šalių teisių ir pareigų, kylančių pagal šią sutartį, pusiausvyrą.

4. Tarpinė išvada

73. EDF yra juridinis asmuo, įsteigtas turint tikslą gaminti ir tiekti elektros energiją. Vykdydama šią pagrindinę ekonominę ar verslo veiklą ji vykdo personalo politiką, pagal kurią siekia pritraukti ir išlaikyti darbuotojus, jiems suteikdama tam tikrų lengvatų ir darbuotojų privilegijų. Viena iš jų yra prieinamo būsto priemonė, pagal kurią EDF sukuria sutartinius santykius su darbuotojais dėl kredito, skirto sudaryti sąlygoms gyvenamajam būstui įsigyti. Dėl priežasčių, nurodytų šios dalies ankstesniuose skirsniuose, sudarydama paskolos sutartis su savo darbuotojais EDF veikia siekdama su savo verslu susijusių tikslų, todėl turi būti laikoma „pardavėja ar teikėja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punktą.

74. Šioje byloje yra kitų aplinkybių, patvirtinančių šią išvadą[35]: atrodo, kad EDF turi specializuotą organizacinę struktūrą. Bendrovėje yra specialus skyrius, kurio užduotis – teikti paskolas darbuotojams. Taip pat atrodo, kad ji nuolat sudaro paskolų sutartis su savo darbuotojais. EDF kredito teikimo veiklai, panašu, buvo taikomas nacionalinės teisės aktas dėl informavimo ir apsaugos[36], tikriausiai vartotojų apsaugos pagal nacionalinę teisę pirmtakas. Be to, paskolų sutartys buvo *su palūkanomis*.

75. Tai, kad paskolos sutartis nepatenka į įprastą EDF profesinės kompetencijos sritį, kad ji buvo sudaryta EDF ir vieno iš jos darbuotojų ir kad ji yra bendrovės socialinės politikos dalis, mano nuomone, neturi įtakos vertinant „pardavėjo ar tiekėjo“ statusą, kaip jis suprantamas pagal direktyvą.

C. Ar kasatoriai yra vartotojai

76. Nagrinėjamu atveju H. Pouvin sudarė paskolos sutartį su EDF, siekdamas įsigyti gyvenamąjį būstą. Kaip nurodyta šios išvados B dalies 2 skirsnyje, tai nėra su darbu susijusi sutartis. Nėra abejonių, kad paskolos sutartis sudaryta su jo prekyba, verslu ar profesija nesusijusiais tikslais. Iš tiesų nė viena iš šalių, pateikusių pastabas šioje byloje, neteigė, kad H. Pouvin galėjo veikti su verslu, prekyba ar profesija susijusiais tikslais.

77. Taigi su EDF sudarytos paskolos sutarties tikslais H. Pouvin reikia laikyti vartotoju, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą.

78. *A fortiori* tokia pati išvada taikytina ir M. Dijoux, kuri niekada nebuvo susijusi su EDF jokiu kitu statusu nei paskolos gavėjos pagal paskolos sutartį, sudarytą siekiant pirkti būstą.

34 2015 m. sausio 15 d. Sprendimas *Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

35 Kaip išdėstyta šios išvados 32–34 punktuose.

36 1979 m. liepos 13 d. Įstatymas Nr. 79-596 dėl paskolų būstų sektoriuje gavėjų informavimo ir apsaugos.

V. Išvada

79. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Cour de cassation* (Kasacinis Teismas, Prancūzija) pateiktus klausimus:

– 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 2 straipsnio c punktas turi būti aiškinamas taip, kad bendrovė, kaip antai EDF, suteikdama darbuotojui ir jo sutuoktiniui hipoteka užtikrintą paskolą kaip paramos būstui įsigyti priemonę, pagal kurią paramą gali gauti tik tos bendrovės darbuotojai, veikia kaip „pardavėja ar teikėja“.

– Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktas turi būti aiškinamas taip, kad bendrovės darbuotojas ir jo sutuoktinis, sudarantys paskolos būstui įsigyti sutartį su bendrove darbdave, veikia kaip vartotojai.